

УДК 349.42

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Уркевич В.Ю.,

*д-р юрид. наук, доц., провід. наук. співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, доц. НУ «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

Охарактеризовано стан нормативного закріплення інноваційної моделі розвитку сільського господарства України. Обґрунтовано необхідність установлення законодавчих приписів щодо системи пільг для сільськогосподарських товаровиробників, які використовують в аграрному виробництві результати інноваційної діяльності.

Ключові слова: *інновації, сільське господарство, інноваційна модель розвитку.*

Сільське господарство України виступає однією з провідних галузей національної економіки, яка, навіть незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, останніми роками демонструє певний приріст валового виробництва продукції. Проте на сьогодні вкрай гостро стоїть питання переведення названого сектору економіки на інноваційно-інвестиційну модель розвитку, перетворення її на одну з основних бюджетоутворюючих галузей. Ось чому вивчення правових питань інноваційного розвитку сільського господарства України має не лише важливе теоретичне й практичне значення, а й значну актуальність.

У роботах науковців-юристів правові питання інноваційного розвитку сільського господарства висвітлені поки що недостатньо. Існують дослідження лише окремих аспектів правової регламентації запровадження інновацій у сільське господарство, зокрема, щодо договорів на використання науково-технічної продукції в сільському господарстві й інноваційно-інвестиційних напрямків розвитку економіки сільськогосподарського землекористування [Див., напр.: 1, с. 381-405; 2], залучення інвестицій у сільське господарство й соціальну сферу села [Див., напр.: 3; 4]. Наведене дозволяє стверджувати, що правові питання запровадження інновацій саме у сфери аграрних відносин, сільського господарства, аграрного виробництва і створення інноваційної моделі його розвитку в юридичній літературі охарактеризовані поки що доволі поверхово.

Мета даної публікації – розглянути існуючі приписи законодавства України, що передбачають запровадження інноваційної моделі розвитку сільського господарства України й запропонувати рекомендації по їх удосконаленню.

Переходячи до основного викладу, зазначимо, що загальні засади правового регулювання інноваційної діяльності в Україні закладено Законом України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р., № 40-IV [5; 2002. – №36. – 266]. Названий нормативний акт закріплює основні поняття в царині інноваційної діяльності, визначає об'єкти й суб'єктів останньої, регламентує питання державного регулювання діяльності в галузі інноватики, встановлює правовий режим і порядок державної реєстрації інноваційних проектів, продуктів і продукції, інноваційних підприємств, впорядковує питання фінансової підтримки названої діяльності, цілі й принципи державної інноваційної політики, регламентує міжнародне співробітництво в цій сфері та ін. Однак, будучи нормативним актом найбільш загального характеру, жодних особливостей правового регулювання відносин щодо інноваційно-

го розвитку сільського господарства, агропромислового комплексу й сільських територій названий Закон не закріплює.

Більш детально правові, економічні й організаційні засади формування й реалізації пріоритетних напрямків інноваційної діяльності, створення правової бази для концентрації ресурсів держави на провідних напрямках науково-технологічного оновлення виробництва та сфери послуг у державі, забезпечення внутрішнього ринку конкурентною наукоємною продукцією й виходу з нею на світовий ринок забезпечуються приписами Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 р., № 433-IV [5; 2003. – №13. – Ст. 93]. Згідно зі ст. 7 названого Закону Верховною Радою України серед інших стратегічних пріоритетних напрямків інноваційної діяльності в Україні на 2003-2013 роки визначено високотехнологічний розвиток сільського господарства й переробної промисловості, що слід відмітити як цілком позитивний і виправданий підхід. Адже саме у сфері сільського господарства виробляється незамінювана аграрна продукція й харчові продукти, саме воно забезпечує продовольчу безпеку держави.

Серед спеціальних актів аграрного законодавства, спрямованих на забезпечення впровадження інновацій у сільське господарство країни, запровадження інноваційної моделі його розвитку можна назвати постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19 вересня 2007 р., № 1158 [6], якою й була затверджена відповідна Державна цільова програма. Зупинимося детальніше на окремих її положеннях.

У зазначеній Державній програмі вказується, що складна економічна й соціальна ситуація на селі зумовлена, серед іншого, й недостатнім стимулюванням впровадження інноваційних технологій та інвестицій в агропромислове виробництво. При цьому одним з визначальних шляхів і способів розв'язання існуючих проблем названо інноваційно-інвестиційне зміцнення матеріально-технічної бази аграрного сектору, впровадження екологічно безпечних, ресурсо- й енергозберігаючих технологій.

Реалізація низки заходів названої Програми має допомогти виходу сільського господарства держави з кризового стану й забезпеченню його конкурентоспроможності на світовому ринку. Окреслене завдання не можна вирішити без забезпечення виробництва безпечного і якісного продовольства, а тому в Програмі передбачається, що державна політика гарантування безпечності і якості продовольства спрямовується, зокрема, на створення бази даних про вітчизняні й зарубіжні технології, продуктивні інновації нового покоління, що відповідають світовим аналогам або перевищують їх рівень.

Зрозуміло, що реалізація названих заходів потребує відповідного фінансування. Останнє передбачено за рахунок різних джерел: через розвиток ринку фінансових послуг, бюджетне фінансування, поліпшення системи й механізму оподаткування, удосконалення й реформування управління в аграрному секторі та ін. Проте з позиції нашого дослідження слід акцентувати увагу на тому, що одним із джерел фінансування сільського господарства визначено створення інвестиційно-інноваційної моделі його розвитку. Так, передбачається, що в процесі виконання цієї Програми повинна сформуватися така його модель, що зумовлено посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції й інтеграції України в міжнародний економічний простір.

Важливо, що в Державній цільовій комплексній програмі розвитку українського села на період до 2015 року окреслено шляхи, що сприятимуть формуванню зазначеної моделі, до яких віднесено: (1) розроблення й виконання державних, регіональних та інших програм розвитку галузі; (2) досягнення випереджувальних темпів приросту інвестицій за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел; (3) розвиток ринку інноваційної продукції; (4) створення інноваційних парків на базі існуючих аграрних науково-дослідних установ і навчальних закладів; (5) формування інвестиційної підтримки фермерських господарств з першочерговим її спрямуванням на реалізацію інноваційних проектів; (6) використання на конкурсних засадах бюджетних коштів для інвестиційних проектів соціально-економічного розвитку

села; (7) спрямування однієї третини надходжень до дорожніх фондів на інноваційний розвиток шляхової мережі в сільській місцевості; (8) створення економічних умов для розвитку органічного землеробства; (9) фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу в обсягах, які щороку мають становити не менше як 6% вартості основних засобів; (10) удосконалення системи державного замовлення на об'єкти інтелектуальної власності; (11) надання переваги сільськогосподарським товаровиробникам у процесі конкурентного відбору інноваційних проектів для їх фінансової підтримки за рахунок коштів держави; (12) урегулювання амортизаційної політики в господарствах, що орендують майно; (13) поглиблення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері; (14) підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень та інновацій; (15) формування й розвиток інфраструктури дорадчої діяльності; (16) здійснення заходів щодо підвищення ефективності функціонування дорадчих служб. Отже, як вбачається, названо всі основні важелі, що гарантуватимуть розвиток сільського господарства держави на найближчий період.

Досягненню мети створення названої інноваційно-інвестиційної моделі сприятиме виконання передбачених Програмою низки заходів у різних сферах забезпечення розвитку сільського господарства, до яких належать:

- у бюджетній сфері: серед пріоритетних напрямків бюджетної політики названо інноваційний розвиток сільського господарства, зокрема, через фінансування інноваційних науково-дослідних розробок та їх матеріально-технічного забезпечення;

- у сфері вдосконалення й реформування системи управління в аграрному секторі: концептуальне визначення й моделювання стратегії трансформаційного розвитку агропромислового потенціалу України на основі запровадження інноваційних управлінських інструментів. Основні критерії, що повинні забезпечити перехід до якісно нової сучасної інноваційної системи управління, передбачають, зокрема, інноваційну модернізацію системи підготовки й використання високопрофесійних управлінських кадрів із застосуванням прогресивних методів нормування, регламентації, оцінки і стимулювання управлінської праці, забезпечення прозорого й захищеного законодавством кар'єрного просування керівників і спеціалістів на державній службі;

- у галузі аграрної науки: виконання Програми передбачає наукове забезпечення розв'язання пріоритетних завдань з інноваційного розвитку агропромислового виробництва й сільських територій, підпорядкування основних обсягів фінансування аграрної науки загальному державному замовленню на створення інноваційної продукції та формування інноваційної моделі забезпечення виробництва переважної частини сільськогосподарської продукції із застосуванням інноваційних досягнень.

У цілому ж реалізація заходів, спрямованих на формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку сільського господарства, як це заплановано в Державній програмі, має забезпечити надходження близько 20 млрд. грн. інвестицій у сільськогосподарську галузь з 2015 року.

Зазначимо, що, переважна більшість названих заходів, завдяки яким має бути створена інноваційно-інвестиційна модель розвитку сільського господарства України, на жаль і донині залишилися нереалізованими. Наприклад, якщо вести мову про перший напрямок – розроблення й виконання державних, регіональних та інших програм розвитку галузі, то маємо констатувати, що в процесі виконання Державної цільової програми було розроблено і введено в дію лише одна державна програма «Сою України 2008 – 2015», затверджена спільним наказом Міністерства аграрної політики України й Української академії аграрних наук від 28 травня 2008 р., № 336/53. Вживалися, правда, заходи до розробки відповідних регіональних (обласних) програм (у Дніпропетровській, Миколаївській, Херсонській, Вінницькій, Тернопільській та інших областях України), проте фактично ні державних, ні регіональних програм розвитку сільського господарства до цього часу немає, що, звичайно, викликає занепокоєння.

Однією з проблем, що гальмує створення інноваційної моделі розвитку сільського господарства держави, є відсутність належного правового забезпечення реалізації відповідних заходів. Нормативно-правові акти національного аграрного законодавства елементи такої моделі загалом не закріплюють, не передбачають жодних стимулюючих чинників (передусім, економічного характеру) для сільськогосподарських товаровиробників щодо запровадження інноваційних досягнень, продуктів і продукції (нових технологій, нових сортів сільськогосподарських рослин і порід тварин) в аграрне виробництво. Бракує правових приписів щодо державної підтримки впровадження названих досягнень у практику господарювання невеликих сільськогосподарських підприємств, особистих селянських господарств, сільських мешканців, які позбавлені фінансової можливості у придбанні новітніх інноваційних розробок.

Проведений аналіз дозволяє підсумувати, що законодавство України, зокрема аграрне, майже не містить правових приписів, спрямованих на запровадження й поступове закріплення інноваційної моделі розвитку сільського господарства. Слід закріпити систему пільг (наприклад, щодо оподаткування) для сільськогосподарських товаровиробників, які використовують в аграрному виробництві результати інноваційної діяльності.

Перспективою подальших наукових розвідок у напрямку порушених проблем може бути дослідження окремих складників інноваційної моделі розвитку сільського господарства України та їх правового забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрне право України: Підручник / За ред. О.О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448с.
2. Колганова І.Г. Деякі інноваційно-інвестиційні напрямки розвитку економіки сільськогосподарського землекористування // Стан та перспективи розвитку юридичної науки та освіти: міжнар. наук.-практ. конф., присв. 5-річчю створення юрид. фак. Нац. аграр. ун-ту (м. Київ, 17-18 лист. 2006 р.): Зб. наук. пр. / За заг. ред. В.М. Єрмоленка та ін. – К.: Магістр-XXI ст., 2007. – С. 62-65.
3. Правові проблеми залучення інвестицій у сільське господарство та соціальну сферу села: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 черв. 2007 р.). – К.: ІДП НАН України, 2007. – 156 с.
4. Семчик В.І. Організаційно-правові проблеми інвестицій у сільське господарство України // Стан та перспективи розвитку юридичної науки та освіти: міжнар. наук.-практ. конф., присв. 5-річчю створення юрид. фак. Нац. аграр. ун-ту (м. Київ, 17-18 лист. 2006 р.): Зб. наук. пр. / За заг. ред. В.М. Єрмоленка та ін. – К.: Магістр-XXI ст., 2007. – С. 9-12.
5. Відомості Верховної Ради України.
6. Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – Ст. 2715.

ИННОВАЦИОННАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА УКРАИНЫ: ОТДЕЛЬНЫЕ ПРАВОВЫЕ ВОПРОСЫ

Уркевич В.Ю.

Охарактеризовано состояние нормативного закрепления инвестиционной модели развития сельского хозяйства Украины. Обоснована необходимость закрепления законодательных предписаний относительно системы льгот для сельскохозяйственных товаропроизводителей, использующих в аграрном производстве результаты инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, сельское хозяйство, инновационная модель развития.

**INNOVATIVE MODEL OF DEVELOPMENT OF AGRICULTURE
OF UKRAINE: SEPARATE LEGAL QUESTIONS**

Urkevych V.

The condition of standard fastening of investment model of development of agriculture of Ukraine is characterized. Necessity of fastening of legislative instructions concerning system of privileges for the agricultural commodity producers using in agrarian manufacture results of innovative activity is proved.

Key words: innovations, agriculture, innovative model of development.